

Tudományos konferencia Michiel Adriaenszoon de Ruyter születésének 400. évfordulója alkalmából

2006 Hollandiában Rembrandt év volt. Előadások, kiállítások, kiadványok és tudományos konferenciák egész sora méltatta a híres művészt. Így emlékeztek világhírű festőjükre a hollandok. Idén, 2007-ben De Ruyter év van Hollandiában. Az előadássorozatok, filmek, megemlékezések mellett egy sor könyv is megjelent a holland admirális tiszteletére. Ezek közül az egyik legszebb és legigényesebb kivitelű *A tengernagy. Michiel Adriaenszoon de Ruyter világa*¹ [De admiraal. De wereld van Michiel Adriaenszoon de Ruyter] című kiadvány, melynek szerzői A. Th. Van Deursen, J. R. Bruijn és J. E. Korteweg, a korszak és az admirális szakértői, nemzetközileg elismert tudósok voltak.² A gazdagon illusztrált album a Nemzeti emlékkiadvány [Nationale Herdenkingsuitgave] nevet viseli, és más, De Ruyter életéről szóló könyvekhez hasonlóan³ nem mu-

lasztja el megemlíteni az admirális magyar vonatkozású hőstettét:

„Nem csoda, hogy pont Magyarországon a 19. században nagy figyelmet szenteltek Michiel De Ruyternek. Debreczenben, a román határhoz közel, 1876-ban avattak fel egy emlékművet. Ennek az az oka, hogy De Ruyter, röviddel halála előtt 26 magyar prédikátort szabadított meg a gályákról. Az emlékműnél minden évben megemlékezést tart a protestáns közösség. A hollandiai magyar nagykövet szintén minden évben megkoszorúzza De Ruyter síremlékét a Nieuwe Kerkben.

A magyarok a prédikátorok megszabadításában, akiket ellenállásuk miatt az osztrákok börtönbe vetettek, a Habsburg császárok ellen folytatott évszázados szabadságharcuk első nagy sikerét látták. Csak 1918-ban vívták ki függetlenségüket. Minden magyar iskolás gyermek ismeri Michiel de Ruyter nevét, aki ennek a szabadságharcnak a szimbóluma.”⁴

1 Deursen, A. Th. van, Bruijn, J. R., Korteweg, J. E.: De Admiraal. De wereld van Michiel Adriaenszoon de Ruyter. Nationale herdenkingsuitgave. Van Wijnen, Franeker: 2007.

2 Prof. Dr. A. Th. van Duersen az amszterdami Vrije Universiteit emeritus egyetemi tanára és az arany évszázad szakértője. Prof. Dr. J. R. Bruijn a Leideni Egyetem tengerészettörténelmi emeritus egyetemi tanára, a 17–18. század tengeri hadviselésének szakértője. Dr. J. E. Korteweg 2006-ban doktorált történettudományból, témája a haditengerészet volt.

3 Brabdt, G.: Het leven van Michiel de Ruyter. Geuzen, hertaald en ingeleid door Vibeke Roeper en Rammelt Daalder. Atheneum-Polak & Van Gennepe, Amsterdam: 2007. 214, Freniks, V.: De wereld van Michiel de Ruyter. De trots van Zeeland. Walburgpers, Zutphen: 2007. 93, Kikkert, J. G.:

Michiel Adriaensz. De Ruyter. Aspekt, Soesterberg: 2007. 104. Prud'homme van Reine, R.: Rechterhand van Nederland. Biografie van Michiel Adriaenszoon de Ruyter. Abeiderspers, Amsterdam: 1998. 314. Sőt a De Ruyter életéről 2007-ben megjelent képregényfüzetben is szerepel a magyar lelkészek kiszabadításának ténye: Verhaegen, M., Kragt, J.: Het geheim van Michiel de Ruyter. Colerio Printing, Stichting Eureducation 2007. 46.

4 Deursen, A. Th. van, Bruijn, J. R., Korteweg, J. E.: De Admiraal. De wereld van Michiel Adriaenszoon de Ruyter. Nationale herdenkingsuitgave. Van Wijnen, Franeker: 2007. 153.

A szöveg mellett egy fekete-fehér fénykép is található, melyen a debreceni Nagytemplom mögötti *Gályarab Emlékmű* látható. És ez a fotó szolgáltatja a legobjektívebb, leghitelesebb információt, nem pedig a hozzá fűzött szöveg. Nem egy magyar történész kapja fel a fejét, ha a fenti sorokat olvassa, hiszen az tele van tévedésekkel és hibákkal. Az igaz, hogy az emlékművet a 19. században emelték, de nem 1876-ban, hanem 1895-ben, mint ahogy az vaskos betűkkel az oszlopra van vésvé: „Emeltetett 1895-ben”. És akkor Debrecen (a 19. században még ugyan Debreczen de a 20. századtól kezdve egyre inkább Debrecen, nem *cz*-vel, hanem csak *c*-vel) nem volt túl közel a román határhoz. Gyorsan hozzáteszem, mi magyarok is elég nagyvonalúan bántunk és bánunk még mindig az admirális nevével. Amit lehetett magyarosítottunk rajta. Michiel Adriaenszoon de Ruyterből nálunk De Ruyter Mihály lett, vagy legfeljebb De Ruyter Adorján Mihály. A kiejtésről ne is beszéljünk!

Vitatható a fenti szöveg azon közlése is, miszerint a 26 protestáns lelkész megszabadításában Magyarországon a Habsburg ellenes „évszázados szabadságharc” első diadalát látták volna. Szerintem túlzás lenne De Ruyter tettét egy szintre helyezni, mondjuk a Rákóczi szabadságharc vagy az 1848–49-es események történelmi jelentőségével. Az, hogy Magyarország csak 1918-ban vált volna független állammá, szintén erősen vitatható.

De Ruyter valóban a szabadság szimbóluma, de nem Magyarországon, hanem Hollandiában. Minden nemzetnek megvannak a saját hősei, Hollandiának például De Ruyter, Magyarországnak mondjuk Hunyadi Mátyás vagy Zrínyi Miklós. Az pedig erős túlzás, hogy minden magyar iskolás gyerek ismerné De Ruyter nevét.

Honnan is ismerné, hiszen a magyar tankönyvekben nem szerepel. A 17. század magyar történelme elég viharos volt ahhoz, hogy a 26 protestáns megszabadítása kimaradjon belőle. Mindemellett egyáltalán nem akarom elvitatni De Ruyter jelentőségét. A magyar protestantizmus és a magyar–holland kapcsolatok számára ő valóban emblematikus személyiség. Az admirális tette valóban történelmi jelentőségű volt. Mindemellett jó, ha túlzásoktól és történelmi tévedésektől mentesen, lehetőleg objektíven, a 21. századi ember szemével látjuk és látatjuk szerepét.

Ez volt a célja annak a konferenciának, melyet a *Michiel de Ruyter és Magyarország* címmel rendezett meg a Debreceni Egyetem Reformációkutatató és Kora Újkori Művelődéstörténeti Műhelyének közreműködésével és a Debreceni Református Kollégium támogatásával a Debreceni Egyetem Néderlandisztika Tanszéke. A konferencia 2007. október 26-án pénteken a Nagytemplom mögötti *Gályarab Emlékmű* koszorúzásával kezdődött, melynek során Bölskei Gusztáv a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke tartott rövid megemlékezést, majd a Holland Királyság budapesti nagykövete Ronald Mollinger helyezte el az emlékezés koszorúját. A Holland Királyság Nagykövetsége mellett koszorúzott még a Magyarországi Református Egyház részéről Bölskei Gusztáv püspök és Fazakas Sándor a Református Hittudományi Egyetem rektora, valamint a Debreceni Egyetem részéről Debreczeni Attila rektorhelyettes és Pelyvás Péter dékánhelyettes is. A konferencia 11.00-kor kezdődött a Debreceni Református Kollégium dísztermében, ahol hazai és külföldi előadók, történészek, irodalomtörténészek és néderlandisták tartottak előadásokat Michiel de Ruyter és Magyarország kapcsolatáról és a gályarab prédikátorokról. A

konferenciát nagy érdeklődés kísérte. Az előadások anyagából várhatóan a következő évben jelenik meg tanulmánykötet.

Sokak számára ismeretlen De Ruyter, pedig már 1895 óta ott áll a neve az emlékoszlopon és Debrecenben van egy Ruyter utca is. Michiel Adriaenszoon de Ruyter holland nemzeti hős, aki a 17. század folyamán a holland flotta élén nagyban hozzájárult, hogy a fiatal Holland Köztársaság nem csak, hogy fenn tudott maradni a történelem viharában és a nagyhatalmak szorításában, de Európa egyik vezető kereskedelmi hatalmává nőtte ki magát.

Mikor De Ruyter 1676. február 11-én Nápolyban kiszabadította a magyar protestánsokat a gályarabságból, már 69. évét taposta, ami abban az időben magas korának számított. Az öreg admirálisnak ez volt utolsó útja, soha nem látta viszont a holland partokat. Két hónappal azután, hogy kiszabadította a magyarokat, 1676. április 22-én ütközött meg a francia flottával Messinánál. Ez volt élete nyolcadik nagy tengeri ütközete, amelyben tenger-nagyként vett részt. A csatában De Ruyter az *Eendracht* [Egység] parancsnoki hidján állva osztogatta utasításait, mikor egy ágyúgolyó mindkét lábán megsebesítette (bal lábfejét leszakította, jobb bokáját szétroncsolta). A parancsnok nélkül maradt holland flotta elvesztette az ütközetet és a Siracusai-öbölben kötött ki. De Ruyter egy heti szenvedés után, április 29-én este halt meg.⁵ Testét bebalzsamozták, és Hollandiába vitték, de a temetésre majd egy évig várni kellett. 1677. március 18-án Amszterdamban helyezték örök nyugalomra.⁶ De Ruytert egy egész nemzet gyá-

szolta. Pedig eredetileg nem katonai pályára készült. Gyerekkorától kezdve csak a tenger érdekelte.

Egy dél-nyugat hollandiai kikötővárosban, Vlissingenben született 1607. március 24-én egy sörkihordó fiaként, a holland függetlenségi háború (1568–1648) közepén és ekkor még csak Michiel Adriaenszoonnak hívták. Mint Machgyel Adriaense Ruyter először 1635-ben írta alá az egyik hajónaplót.⁷ A De Ruyter nevet valószínűleg nagyapja iránti tiszteletből vette fel, aki a holland köztársasági seregben a lovasságnál szolgált (ruiter hollandul lovast jelent).⁸ Ebből lett végül a Michiel Adriaenszoon de Ruyter név. Tizenegy éves korában szegődött el hajósinasnak. Végigjárta a tengerész-szamárletrát és végül kapitány lett belőle. Volt bálnavadász, kereskedő de szolgált (magán) hadihajókon is, melyek főleg a kereskedelmi flotta védelmét látták el.⁹ Sikeres üzletember lett belőle, saját hajóján a fél világot bejárta. Negyvenöt éves korára olyan vagyonra tett szert, hogy elhatározta, nem folytatja tovább mesterségét, letelepszik, visszavonul és vígan megél vagyona kamataiból.¹⁰ A nyugodt, szárazföldi, családnak szentelt

5 Prud'homme van Reine, R.: *Rechterhand van Nederland. Biografie van Michiel Adriaenszoon de Ruyter*. Abeiderspers, Amsterdam: 1998. 325.

6 Kikkert, J. G.: *Michiel Adriaensz. De Ruyter. Aspekt, Soesterberg: 2007. 109.*

7 *Vloten, F. van: Een zeeleeuw die zowel met gebeden als wapens streed*. In: *Zeeuws Tijdschrift* 56. évfolyam 5/6 2006 35–38.

8 Kikkert, J. G.: *Michiel Adriaensz. De Ruyter. Aspekt, Soesterberg: 2007. 13.* Kikkert szerint Michiel Adriaenszoon már 1633-tól használta a De Ruyter nevet.

9 Ezt a tevékenységet [kaapvaart] csak egy hajszál választotta el a kalózkodástól, hiszen egy ilyen „magán hadihajó” kénye-kedve szerint támadott meg ellenséges, vagy annak titulált kereskedelmi hajókat, rabolta ki azokat és belátása szerint bánt a legénységgel, a hajóval és annak rakományával is. *Deursen, A. Th. van, Bruijn, J. R., Korteweg, J. E.: De Admiraal. De werelg van Michiel Adriaenszoon de Ruyter. Nationale herdenkingsuitgave. Van Wijnen, Franeker: 2007. 82–83.*

10 Kikkert, J. G.: *Michiel Adriaensz. De Ruyter. Aspekt, Soesterberg: 2007. 29.*

életből persze semmi sem lett, közbeszólt az első angol-holland háború. De Ruytert felkérték, hogy vegyen részt a hadiflotta irányításában, 1654-től flottaparancsnok-helyettes lett és családjával együtt Amszterdamba költözött, de a családja nem sokat látta, mert állandóan harcolt valaki ellen, a holland érdekeket védve: az angolok ellen, algériai kalózok ellen, a svédek ellen Gdansknál, a portugálok ellen, a Sundéért¹¹ vívott csatában felszabadította Nyborgot Funen szigetén, amiért III. Frigyes dán király nemesi címet adományozott neki.¹² Nyugat-Afrika partjainál a britek ellen küzdött, akik holland kereskedelmi lerakatokat foglaltak el. Ezeket sikeresen visszacserezte és ezzel továbbra is biztosította a holland rabszolga-kereskedelem folyamatosságát. Ezt az utókor nem vette tőle jó néven, de akkoriban más volt az ilyen jelle-

gű kereskedelmi tevékenység megítélése.¹³ A második és harmadik angol-holland háborúban De Ruyter határozott, néha vakmerő akcióival győzelemre segítette a holland flottát. 1672-ben a De Ruyter akadályozta meg az ellenséges angol-francia egyesült flotta partraszállását, és ezzel szavatolta hazája biztonságát a tenger felől. Ekkor már nem csak flottaparancsnok volt, hanem ünnepezt nemzeti hős is, aki a tengerügyi posztról korára hivatkozva újra és újra lemondott, de a köztársaság vezetői nem engedték visszavonulni. Hollandiának szüksége volt rá. Majd négy évvel később jön az utolsó tengeri út, Nápoly és a magyar lelkészek kiszabadítása. De Ruyter életében ez csupán egy kis epizód és eltölpül pályafutásának haditettei mellett, de mi emiatt emlékeztünk rá az október 26-i konferencián, De Ruyterre, a „szabadítóra”.

Pusztai Gábor

11 A Dánia és Svédország között húzódó tengeri átjáró, mely az Északi-tengert köti össze a Balti-tengerrel.

12 *Kikkert, J. G.*: Michiel Adriaensz. De Ruyter. Aspekt, Soesterberg: 2007. 50.

13 *Vanvugt, E.*: Dank u, Bestevâer! Redder van de slavenhandel. In: *Zeeuws Tijdschrift* 56. évfolyam 5/6 2006. 21–23.